

обґрунтовано комплекс практичних рекомендацій, спрямованих на формування інституціональних основ фінансово-кредитного забезпечення реалізації житлових програм і проектів в умовах реформування економічної системи України.

Науково-методичні підходи до розробки адекватних методів та форм взаємодії учасників житлових програм і проектів дозволяють ефективно залучати та використовувати державні, колективні і приватні інвестиції.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Другов О. Сучасні аспекти формування довіри населення до Національного банку України / О. Другов // Вісник Національного банку України. – 2013. – №1. – С. 32–35.
2. Набок Р. Окремі питання управління операційним ризиком у банках / Р. Набок // Вісник Національного банку України. – 2013. – №1. – С. 61–65.
3. Васюренко О. Ефективність кредитування фізичних та юридичних осіб банками України: методологія аналізу стохастичних границь / О. Васюренко, В. Ляшенко, В. Подчесова // Вісник Національного банку України. – 2014. – № 1. – С. 5–11.
4. Циганов С. Заходи державної підтримки банківських систем в економічно розвинутих країнах під час фінансової кризи / С. Циганов, К. Олексенко // Вісник Національного банку України. – 2014. – № 1. – С. 12–19.
5. Гриценко А. Системна криза як наслідок базової деструкції економіки України і шляхи її подолання / А. Гриценко // Вісник Національного банку України. – 2014. – № 5. – С. 8–12.
6. Савруков А.Н. Концептуальные основы формирования и реализации государственно-частного партнерства в системе ипотечного жилищного кредитования / А.Н. Савруков // Финансы и кредит. – 2012. – № 29(509). – С. 40–45.
7. Куликов А.Г. Ипотека и жилищный вопрос в России / А.Г. Куликов // Деньги и кредит. – 2010. – № 11. – С. 3–12.
8. Основы ипотечного кредитования / под ред. Н.Б. Косаревой. – М.: Фонд «Институт экономики города»; ИНФРА-М., 2007.
9. Краснов В.Н. Социальная природа рынка: значение факторов разделения труда, власти и морали. Государственный университет управления. – М., 2010. – 259 с.
10. Сухотеплий В. Модель кризової та прогноз післякризової динаміки активів банківської системи України / В. Сухотеплий // Вісник Національного банку України. – 2014. – № 5. – С. 56–62.
11. Claessens S. Financial Crises: Explanations, Types, and Implications / S. Claessens, M. Ayhan Kose // International Monetary Fund Working Paper. – January 2013. – № 13/28. – P. 66.

УДК 332.142.2

Тищенко В.Ф.

*кандидат економічних наук,
доцент кафедри банківської справи, докторант
Харківського національного економічного університету
імені Семена Кузнеця*

Омельченко О.І.

*кандидат економічних наук,
доцент кафедри банківської справи
Харківського національного економічного університету
імені Семена Кузнеця*

ОЦІНКА НЕРІВНОМІРНОСТІ РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ ЗА РІВНЕМ ПОТЕНЦІАЛУ ПУБЛІЧНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА

У статті викладені результати оцінювання нерівномірності розвитку регіонів України за рівнем потенціалу публічно-приватного партнерства. Запропонований методичний підхід складається із трьох взаємопов'язаних етапів і базується на розрахунках інтегральних показників методом ентропії. В результаті практичної апробації були отримані групи регіонів в залежності від рівнів потенціалу публічно-приватного партнерства.

Ключові слова: комплексна оцінка, нерівномірність, потенціал, публічно-приватне партнерство, розвиток регіонів.

Тищенко В.Ф., Омельченко О.І. ОЦЕНКА НЕРАВНОМЕРНОСТИ РАЗВИТИЯ РЕГИОНОВ УКРАИНЫ ПО УРОВНЮ ПОТЕНЦИАЛА ПУБЛИЧНО-ЧАСТНОГО ПАРТНЕРСТВА

В статье изложены результаты оценки неравномерности развития регионов Украины по уровню потенциала публично-частного партнерства. Предложенный методический подход состоит из трех взаимосвязанных этапов и базируется на расчетах интегральных показателей методом энтропии. В результате практической апробации получены группы регионов в зависимости от уровней потенциала публично-частного партнерства.

Ключевые слова: комплексная оценка, неравномерность, потенциал, публично-частное партнерство, развитие регионов.

Tyshchenko V.F., Omelchenko O.I. ASSESSMENT OF THE UNEVEN DEVELOPMENT OF THE UKRAINIAN REGIONS IN TERMS OF POTENTIAL OF PUBLIC PRIVATE PARTNERSHIP

The article presents the results of the evaluation of uneven development of the Ukrainian regions in terms of potential of public private partnership. The methodical approach consists of three interrelated stages. It is based on the calculation of integrated indicators by entropy method. As a result, the groups of regions were obtained depending on the potential of public-private partnership.

Keywords: comprehensive assessment, potential, public-private partnerships, regional development, uneven.

Постановка проблеми. Розвиток України як незалежної держави, що розпочався в минулому столітті з проголошення незалежності, до сьогоднішнього дня супроводжується низкою невирішених проблем. Однією з таких проблем є існування нерівномірності

розвитку регіонів держави за основними соціально-економічними показниками. Підтримка та стимулювання функціонування регіонів сьогодні набуває особливої актуальності, адже в Україні розпочалися широкомасштабні реформи. Вирішення поставленого

завдання можливе на основі поєднання як принципів державного регулювання економіки з метою забезпечення цілей, завдань та пріоритетів розвитку суспільства, так і мотиваційних інтересів бізнесу. Потенціал публічно-приватного партнерства, його міць і можливості зумовлюють послідовність, глибину та логіку модернізації суспільства в напрямку формування конкурентоспроможної держави та її регіонів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В умовах якісних перетворень економіки в Україні і всій системі суспільних відносин проблема оцінки потенціалу публічно-приватного партнерства набуває особливої актуальності. Особливо зважаючи на її недостатню теоретичну визначеність, оскільки повноцінного дослідження, що має на меті впорядкувати отриманий раніше досвід, в економічній літературі й досі не проводилося.

У науковій літературі можна зустріти розрізнені теоретичні дослідження окремих проблем, які стосуються різних сфер застосування публічно-приватного партнерства в Україні: є розробки питань власності (І. Запатріна [1], П. Шилепницький [2]), регулювання державою приватних економічних відносин (І. Запатріна [1]), контролю державою приватного сектора (А. Павлюк [3], О. Пільтай [4]) тощо.

Мета статті. У зв'язку із зазначеним важливим є оцінювання рівня потенціалу публічно-приватного партнерства та визначення диференціації регіонів України за ним.

Виклад основного матеріалу. Потенціал публічно-приватного партнерства (ППП) – це динамічна характеристика, яка виявляється тільки в процесі його використання, і цей процес повинен супроводжуватися постійним зростанням. Здатності потенціалу та перелік його структурних елементів передусім визначатимуться специфікою об'єкта потенціалу. Чим він

простіший, тим меншою кількістю елементів (засобів чи ресурсів) визначатиметься його потенціал, і, навпаки, чим складнішим є об'єкт, тим більша кількість чинників впливатиме на формування та реалізацію потенціалу.

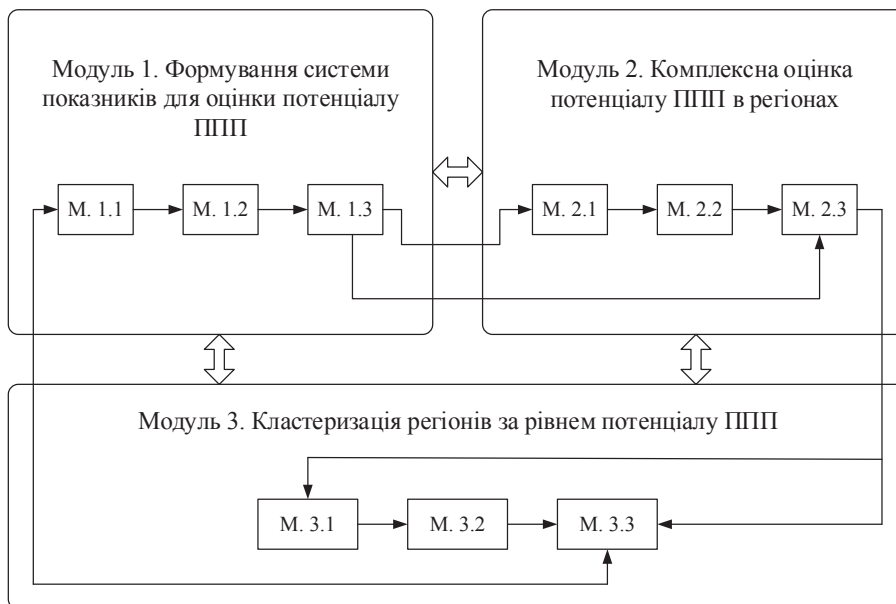
Як вже було зазначено, розвитку регіонів України властивий нерівномірний характер, тому вважаємо за доцільне дослідити розвиток регіонів за рівнем потенціалу PPP відповідно до запропонованого методичного підходу (рис. 1).

Розглянемо детальніше сутність кожного етапу запропонованого методичного підходу.

Досягнення належного рівня розвитку PPP в Україні неможливе без його обґрунтованого планування, ефективної організації, структурного аналізу, оцінювання результативності, динамічного контролю, що, в свою чергу, потребує наявності адекватного вимірювання, уособлення якого є система показників.

Аналіз науково-методичних матеріалів з питань PPP показав, що цілісної системи показників оцінки потенціалу PPP не існує. Тож першочерговим завданням є формування цілісної системи показників щодо оцінки потенціалу PPP на мезорівні, яка б давала можливість отримати інформацію щодо структури, динаміки, спрямованості, достатності та результативності вивчаемого явища.

З огляду на це першим етапом «Модуля 1. Формування системи показників для оцінки потенціалу PPP» є систематизація і групування вхідних статистичних даних, формування можливих показників оцінки потенціалу PPP, в результаті якої сформовано перелік показників, що здійснюють безпосередній вплив на формування потенціалу PPP [5–17]: фінансування регіонів за рахунок коштів державного бюджету (X_1); фінансування регіонів за рахунок коштів місцевого бюджету (X_2); фінансування регіонів за рахунок власних коштів підприємств та організацій (X_3); фінансування регіонів за рахунок коштів іноземних інвесторів (X_4); ступінь залучення коштів населення на розширення будівництва (X_5); фінансування регіонів за рахунок банківського сектору (X_6); фінансування регіонів за рахунок інших джерел фінансування (X_7); підприємницька активність регіону (X_8); ефективність операційної діяльності підприємств (X_9); коефіцієнт покриття експортом імпорту (X_{10}); ступінь зносу основних засобів (X_{11}); індекс споживчих цін (X_{12}); Частка регіону в загальному обсязі валової доданої вартості (X_{13}); рівень зареєстрованого безробіття (X_{14}); обсяг реалізованої продукції, (робіт, послуг) (X_{15}); рівень економічної активності населення (X_{16}); попит на робочу силу (X_{17}); навантаження на одне вільне робоче місце, вакансію (X_{18}); наявний доход населення у розрахунку на одну особу (X_{19}); кількість зайнятих економічною діяль-

М. 1.1 – Систематизація і групування вхідних статистичних даних, формування можливих показників оцінки потенціалу PPP; М. 1.2 – Відбір показників за критерієм відсутності між ними тісного лінійного зв'язку; М. 1.3 – Формування комплексної системи показників оцінки потенціалу PPP на основі факторного аналізу. М. 2.1 – Виключення квазістійних ознак, сформованих по результатах першого модуля, з огляду на їх варіативність; М. 2.2 – Нормування системи показників; М. 2.3 – Розрахунок комплексного показника методом ентропії. М. 3.1 – Визначення кількості кластерів, використовуючи бінарну класифікацію регіонів за кожною парою показників за принципом: високі значення – низькі значення показника; М. 3.2 – Визначення меж груп та приналежності окремих регіонів до груп; М. 3.3 – Характеристика особливостей кластерів, ідентифікація проблемних аспектів, інтерпретація отриманих результатів.

Рис. 1. Методичний підхід до оцінки нерівномірності розвитку регіонів за рівнем потенціалу PPP

ності зайнятих економічною діяль-

ністю (X_{20}); обсяг реалізованих (вироблених) послуг (X_{21}); фінансовий результат до оподаткування (прибуток) (X_{22}); валовий регіональний продукт у розрахунку на одну особу (X_{23}); темпи зростання обсягів прямих іноземних інвестицій (X_{24}); кількість банків (X_{25}); кредити, надані не фінансовим корпораціям (X_{26}); кредити, надані домашнім господарствам (X_{27}); інвестиції в основний капітал (X_{28}); питома вага доходів бюджетів (X_{29}).

Відповідно до етапу М. 1.2, при формуванні системи показників оцінки потенціалу ППП реалізується вимога несуперечності показників, тобто відсутності лінійного кореляційного зв'язку.

В результаті розрахунків з початкової сукупності 29 показників [5-17] за значеннями коефіцієнтів парних кореляцій було відібрано 25 показників (значущість коефіцієнтів кореляції перевірялася за критерієм Ст'юдента) [18, с. 328]. За результатами кореляційного аналізу показники з номерами 13 (частка регіону в загальному обсязі валової доданої вартості), 17 (попит на роботу силу), 20 (кількість зайнятих економічною діяльністю) та 29 (питома вага доходів бюджетів) виключено з подальших розрахунків, як такі, що тісно корельовані з іншими.

Третій етап М. 1.3 першого модуля полягає у виокремленні меншої кількості ключових індикаторів, які зберігають цінність інформації, представлену показниками, і одночасно спрощували б аналітичний процес. Це можна зробити за допомогою сучасних методів багатовимірного статистичного аналізу. У випадку аналізу складних соціально-економічних процесів та явищ дослідник стикається з багатовимірністю їх описання, тобто необхідністю врахування під час аналізу великої кількості показників. Деякі ознаки взаємопов'язані і значною мірою дублюють один одного. В таких ситуаціях природною є спроба сконцентрувати інформацію шляхом виразу великої кількості вихідних ознак через меншу кількість більш інформативних внутрішніх характеристик явищ. При цьому припускається, що найбільш місткі характеристики є найбільш суттєвими, визначними.

Для реалізації цього завдання і пропонується використання методу головних компонентів, який відноситься до методів факторного аналізу та передбачає зниження розмірності поля ознак (зменшення кількості показників). Такий аналіз не вимагає апріорного поділу змінних на залежні і незалежні, так як всі змінні розглядаються як рівнозначні [12].

Проведене дослідження дозволило у межах запропонованої процедури з дотриман-

ням критеріїв відсутності тісного лінійного зв'язку та значущості обґрунтувати склад показників, що можуть бути використані у подальшому для оцінки потенціалу ППП. Зважаючи на мету дослідження та з урахуванням логічного аналізу, відібрані показники було поєднано у дві групи: в першу групу увійшли показники, які характеризують фінансові аспекти діяльності регіону, в другу – які характеризують суто виробничі аспекти діяльності регіону (рис. 2).

Таким чином, реалізація першого модуля запропонованого методичного підходу дозволила сформулювати систему показників оцінки потенціалу ППП, яка буде цілком адаптована до вітчизняної статистичної бази, враховувати доступність інформації, частоту проведення аналізу, можливість вживання математичного апарату, що забезпечить комплексність та об'єктивність оцінки й може слугувати підґрунтям для визначення пріоритетних напрямків діяльності у вигляді чітко сформованої стратегії розвитку регіону у майбутньому.

Слід зазначити, що запропонована послідовність дозволила не тільки дотриматись умов уникнення тісних функціональних зв'язків між показниками, але і знизити розмірність багатовимірного дослі-

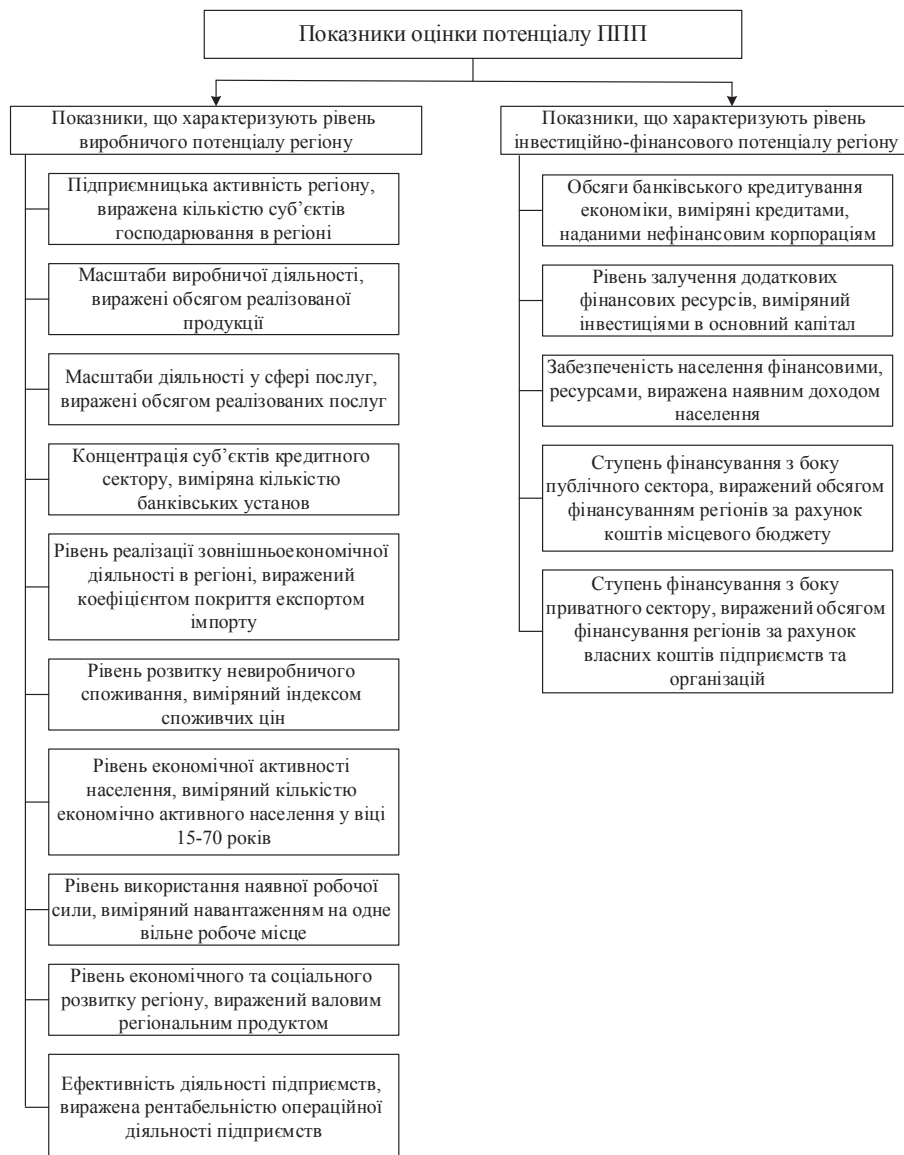

Рис. 2. Сформована структура показників оцінки потенціалу ППП

джуваного явища, а саме відібрати найбільш інформативні показники, що характеризують потенціал ППП.

Другий модуль має на меті формування комплексного показника потенціалу ППП та проведення узагальнюючої оцінки з огляду на невизначеність та нестабільність зовнішніх умов.

На етапі М. 2.1 із попереднього переліку показників доцільно виключити ті, які не впливають на досліджуваний процес, шляхом розрахунку по кожному показнику коефіцієнта варіації. Якщо його значення буде досить малою величиною (наприклад, $V_j \leq 0,1$), то показник вважається квазіпостійним і виключається із подальшого дослідження [13].

Етап М. 2.2 другого модуля полягає в нормуванні системи показників, отриманих на попередньому етапі. Оскільки показники мають різну розмірність, різний масштаб вимірювання, доцільно трансформувати (перевести до безрозмірного вигляду) вихідну систему шляхом стандартизації ознак.

Складність визначення інтегрального показника обумовлюється наступними факторами: вибір способу розрахунку інтегрального показника, вибір оптимальної кількості оцінних показників, що характеризують об'єкт дослідження (в нашому випадку регіон), наявність диспропорцій у регіональному розвитку. Тому на етапі М. 2.3 було запропоновано провести комплексну оцінку методом ентропії, оскільки саме такий метод розрахунку дозволяє врахувати значущість та коливальність кожного часткового показника.

Відповідно до алгоритму етапу М. 2.3, було розраховано комплексні показники, які характеризують рівень виробничого ($I_{\text{вир}}$) та інвестиційно-фінансового ($I_{\text{іфін}}$) потенціалів регіонів України протягом 2001–2012 рр.

Отримані значення комплексних показників дозволили проранжувати регіони України в залежності від рівнів розвитку двох складових потенціалу ППП: виробничої та інвестиційно-фінансової.

За рівнем розвитку виробничої складової потенціалу ППП, які протягом 12 років займають перші позиції (1–4 ранги) за рейтинговими значеннями – це Дніпропетровський, Донецький, Одеський та Харківський регіони (рис. 3).

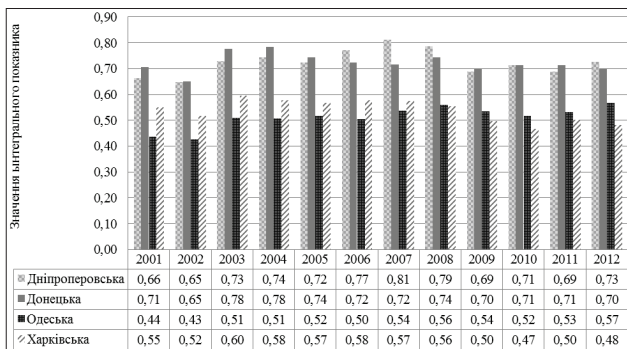

Рис. 3. Динаміка зміни рівня комплексних показників за виробничою складовою потенціалу ППП в розрізі регіонів-лідерів

Отримані значення комплексних показників свідчать про конструктивні тенденції у розвитку аналізованої складової в Дніпропетровському та Одеському регіонах, оскільки має місце висхідна тенденція протягом 12 років дослідження. Ці позитивні зміни пов'язані в першу чергу з ростом масштабів виробничої діяльності та діяльності у сфері послуг, за раху-

нок чого зріс рівень ВВП. Знаходження Одеського регіону серед лідерів за рівнем виробничого потенціалу є цілком виправданим, оскільки він характеризується розвиненим науково-технічним та інформаційним потенціалом. Формування та активізація конкурентних переваг регіону сьогодні є однією із необхідних передумов забезпечення сталого економічного зростання. На регіональному рівні одним із найперспективніших ресурсів формування конкурентоспроможності розглядається той потенціал, який неможливо перемістити в інше місце і який, відповідно, може стати однією із конкурентних переваг регіону. На території Одеського регіону знаходяться унікальні промислові підприємства загальнодержавного значення (Одеський припортовий завод, Південний державний науково-виробничий центр «Прогрес»), морегосподарський комплекс з потужними портами, працюють спеціальні економічні зони. Крім цього, великий потенціал має сфера послуг.

Для зміцнення позицій Одеського регіону й підвищення потенціалу ППП необхідне формування «прозорого» регіонального інвестиційного ринку; поєднання інвестицій з інноваціями завдяки вибору найбільш прогресивних проектів; раціональне розміщення інвестиційних проектів з урахуванням економічних інтересів усіх учасників; посилення інвестиційної активності населення та забезпечення гарантованого захисту їхніх заощаджень.

Також для Одеського регіону важливим є розвиток приватного сектору як ключового фактору розвитку економіки. Одним з найголовніших завдань органів виконавчої влади у сфері розвитку підприємництва є встановлення і реалізація прозорих, чітких, зрозумілих, єдиних для всіх «правил гри», забезпечення їх загального дотримання, створення умов для вільного доступу до всіх сегментів ринку, гарантування всім суб'єктам підприємницької діяльності захисту їх законних прав та інтересів у відносинах з іншими суб'єктами та органами влади.

В Харківському та Донецькому регіонах спостерігається зниження значень комплексних показників, що свідчить про деструктивні тенденції у розвитку виробничого потенціалу регіону та може бути пов'язано зі зниженням підприємницької активності в регіонах і, як слідство, зменшенням обсягів реалізованої продукції і зниженням активності у зовнішньоекономічній діяльності.

Що ж стосується безпосередньо складової, яка характеризують рівень інвестиційно-фінансового потенціалу регіонів, – дуже важко прослідкувати стійку тенденцію та виділити регіони-лідери, оскільки за досліджуваній період за цим індикатором регіони мають різні рангові значення та постійно змінюють свої позиції. Цікавим є той факт, що у 2002–2004 рр. АРК займав перше місце за рейтингом, що пов'язано із значними обсягами фінансування за рахунок коштів місцевих бюджетів (так у 2004 р. обсяг фінансування за рахунок коштів місцевих бюджетів склав 8,5% – це найвище значення серед усіх регіонів України). А вже починаючи з 2008 р. лідируючі позиції за цією складовою займають Дніпропетровський та Донецький регіони, які розподілили між собою перше та друге місця за рейтингом. Це об'єктивні обставини, які пов'язані зі збільшенням обсягів інвестування у виробничу сферу цих регіонів.

Динаміка зміни значень узагальнюючих показників виробничого та інвестиційно-фінансового потенціалів в розрізі регіонів України протягом досліджуваного періоду дозволяє зробити такі загальні висновки:

– комплексний показник, що характеризує рівень виробничого потенціалу, протягом 12 років практично по всіх регіонах має нижчі значення ніж показник, який характеризує рівень інвестиційно-фінансового потенціалу. Виключення спостерігається лише по таких регіонах, як: Дніпропетровський, Донецький, Одеський та Харківський, в яких цей показник або перевищує значення показника інвестиційно-фінансового потенціалу, або знаходиться на рівні з ним;

– якщо розглядати динаміку зміни рівня комплексного показника виробничого потенціалу загалом, по більшості регіонів спостерігаємо деструктивні зміни в його розвитку, його значення по більшості регіонів на кінець 2012 р. зменшується. Така тенденція лише не стосується Дніпропетровського, Донецького, Одеського, Харківського та Київського регіонів. Це може свідчити про негативні зміни у розвитку виробничої сфери регіонів України;

– негативні тенденції простежуються й у рівнях розвитку комплексного показника, який характеризує інвестиційно-фінансовий потенціал регіонів, його значення на кінець 2012 р. в порівнянні з 2001 р. знизилось майже по всіх регіонах України. Виключення склали лише Донецький, Київський та Дніпропетровський регіони, в яких його значення несуттєво зросло на кінець періоду.

Третій модуль методичного підходу полягає в кластеризації регіонів за рівнем потенціалу ППП і реалізується в такій послідовності.

Етап М. 3.1 – визначення кількості кластерів регіонів. З огляду на мету нашого дослідження та аналізовану сукупність об'єктів приймаємо бінарну класифікацію регіонів за кожною парою показників за принципом: високі значення показника – низькі значення показника. За принципом обчислення числа перестановок було визначено загальну кількість можливих груп при класифікації, а саме: регіони будуть розділені на чотири квадранти за рівнями значень комплексних показників, які характеризують потенціал публічно-приватного партнерства – $I_{рвп}$ та $I_{рфп}$:

I квадрант – регіони, що мають високі значення комплексного показника, що характеризує рівень виробничого потенціалу регіону та комплексного показника, що характеризує рівень інвестиційно-фінансового потенціалу регіону.

II квадрант – регіони, що мають високі значення комплексного показника, що характеризує рівень

виробничого потенціалу регіону та низькі значення комплексного показника, що характеризує рівень інвестиційно-фінансового потенціалу регіону.

III квадрант – регіони, що мають низькі значення комплексного показника, що характеризує рівень виробничого потенціалу регіону та високі значення комплексного показника, що характеризує рівень інвестиційно-фінансового потенціалу регіону.

IV квадрант – регіони, що мають низькі значення обох комплексних показників.

Етап М. 3.2 полягає у визначенні меж груп та приналежності окремих регіонів до груп. Очевидно, що «ідеальним» представником кожної з груп буде умовний регіон, що має найвищі (найнижчі) з усіх значень за обома показниками (точки 1-4 на рис. 4). Ці точки сформулюють матрицю вершин прямокутника, всередині якого будуть розміщені всі регіони.

Координати точки сформулюють вектор V (4×2) (формула 1):

$$V = \begin{Bmatrix} \max_1, \max_2 \\ \max_1, \min_2 \\ \min_1, \max_2 \\ \min_1, \min_2 \end{Bmatrix}, \quad (1)$$

Межі груп будемо визначати так, щоб в одну групу попали регіони з близькими значеннями за обома показниками. Граничним значенням приймемо середнє між максимальними і мінімальним значеннями за кожним з показників (тонкі лінії на рисунку). Такий підхід буде, очевидно, більш інформативним, ніж розділення за однаковою кількістю регіонів в кожній групі.

Визначити приналежність окремого регіону до групи можна визначивши мінімальну декартову відстань від точки положення окремого регіону до кожної з точок вектора V .

Останній етап М. 3.3 полягає в аналізі отриманих кластерів та виявленні особливостей.

В перший кластер потрапили регіони, які мають максимальні значення обох інтегральних показників – це «регіони-локомотиви», багаті природними ресурсами, з розвинутою добувкою промисловості й порівняно малою роллю сільськогосподарського сектора, з високою концентрацією промислових підприємств, у першу чергу машинобудівних (включаючи ВПК), з розвинутою транспортною інфраструктурою, які більш адаптовані до нових економічних умов, не належать до проблемних регіонів та забезпечують істотний внесок у приріст ВВП країни.

Головними представниками цього кластеру стали Дніпропетровський, Донецький та Харківський регіони. Вони характеризуються високим виробничим та інвестиційно-фінансовим потенціалом, що дозволяє їм стати центом розвитку для сусідніх територій. Для регіонів даної групи характерно: найбільша підприємницька активність (близько 30% серед усієї сукупності регіонів), значні обсяги реалізованої продукції (близько 47% серед усієї сукупності досліджуваних об'єктів) та реалізованих послуг (близько 30%), високий рівень рентабельності підприємств, значна питома вага інвестицій з різних джерел, насиченість суб'єктами кредитного сектору та високий рівень економічної активності населення (понад 60% по кожному з регіонів). Все це сприяє підвищенню їх потенціалу для реалізації у цих регіонах проєктів на засадах ППП.

Динаміка зміни комплексних показників (рис. 3) свідчить про незначні коливання у їх значеннях протягом 12 років й дає можливість виявити наступні тенденції по цих регіонах:

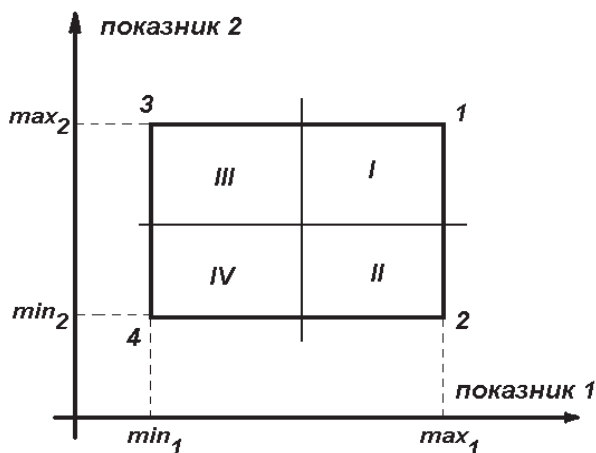

Рис. 4. Площина квадрантів матриці потенціалу ППП

– Дніпропетровський регіон за значеннями комплексних показників за двома складовими потенціалу ППП є безсумнівним лідером – протягом всього періоду дослідження спостерігаємо зростання значень обох показників. Область має потужний промисловий потенціал: понад 700 промислових підприємств двадцяти основних видів економічної діяльності, на яких працюють 354,3 тис. осіб; виробляється майже 19% усієї реалізованої промислової продукції України. У рейтингу конкурентоспроможності Дніпропетровський регіон серед регіонів України займає третє місце, а за індексом інвестиційної привабливості – п'яте. Досвід Дніпропетровської області щодо розроблення та реалізації програм регіонального рівня свідчить про можливість об'єднання всіх фінансових джерел, використання внутрішніх ресурсів регіону та зовнішніх джерел, спрямування в значних обсягах коштів обласного бюджету на вирішення завдань соціально-економічного розвитку регіону відповідно до стратегічних пріоритетів соціально-економічної, зокрема, фінансової, політики;

– Харківський регіон дещо поступається Дніпропетровському та Донецькому регіонам у рівнях виробничого та інвестиційно-фінансового потенціалів, значення цих комплексних показників нижчі та мають деструктивні тенденції до їх зниження на кінець 2012 р. Отже, не дивлячись на те що рівень потенціалу ППП у Харківському регіоні вище ніж середнє по Україні, вважаємо, що цьому регіону вкрай необхідна першочергова державна підтримка виробничої та інвестиційно-фінансової сфер діяльності.

Другий кластер характеризується високим рівнем виробничого потенціалу в регіоні та низькими значеннями комплексного показника, що характеризує рівень інвестиційно-фінансового потенціалу. Головним і єдиним представником цього кластеру є Одеський регіон. З огляду на отримані значення комплексних показників можна вважати, що це традиційно розвинений, відносно стабільний регіон, який ще не адаптувався до нових умов. За рахунок нестачі фінансових ресурсів (особливо це простежується у динаміці фінансування за рахунок коштів місцевих бюджетів), обмеженого фінансування програм з державного бюджету у цьому регіоні відбувається слабке освоєння територій, хоча й є великі потенційні можливості, особливо у рекреаційній сфері діяльності (наявність Чорного і Азовського морів, рік Дніпро, Дунай, Південний Буг, сприятливий для життя та господарювання клімат, біосферні заповідники світового значення тощо).

Сектор туризму – одна з найбільш прибуткових галузей світової економіки, яка швидко розвивається. Одеський регіон, це регіон з унікальним географічним розташуванням, значними природними ресурсами та кліматом, багатою історією та культурою. З огляду на те, що приватний бізнес (виходячи з динаміки фінансування за рахунок коштів підприємств та організацій) має досить суттєву частку у загальному обсязі фінансування (близько 55% від загального обсягу), вважаємо, що публічному партнеру вкрай необхідно підтримувати подальший розвиток цієї території. Аварійний стан комунальної інфраструктури потенційних центрів туризму потребує негайного залучення додаткових інвестицій на засадах ППП в Одеському регіоні, що дозволить підвищити рівень його потенціалу й вивести в перший кластер. Тим паче що Одеса вже має позитивні приклади застосування публічно-приватного партнер-

ства. Для того щоб уможливити реконструкцію міського аеропорту, міськрада Одеси прийняла рішення створити у 2011 р. цільову організацію «Міжнародний аеропорт Одеса» разом з місцевим приватним партнером «Одеса Аеропорт Девелопмент», який фінансує будівництво нового терміналу аеропорту та інфраструктури вартістю 45 млн. дол. США, і володів контрольним пакетом акцій. Після цього комунальний оператор аеропорту створив договірне спільне підприємство з цією цільовою компанією і передав ключові активи ППП до цього спільного підприємства. Відтак громадськість зберегла контроль над більшістю важливих активів аеропорту, а приватний партнер, що діяв через цільову компанію, отримав контроль над активами для реконструкції. У липні 2012 р. цільова компанія почала процес реконструкції у тісній співпраці з комунальним оператором аеропорту та Одеською міською радою.

В третій кластер потрапили регіони, яким характерні найнижчі значення складової виробничого потенціалу та найвищі значення складової інвестиційно-фінансового потенціалу. Це проблемні регіони, що володіють середньорозвинутою промисловістю й розвиненим сільським господарством та потребують негайної державної підтримки виробничої сфери. А, зважаючи на те, що в цих регіонах на достатньому рівні знаходяться інвестиційно-фінансова сфера, то реалізація проектів ППП дозволить підвищити рівень виробничої складової. Проведений аналіз виявив досить цікаву тенденцію: так, якщо на початку 2001 р. цей кластер був самим багаточисельним, тобто більшість регіонів України мала стабільну фінансову підтримку, яка б дозволила в подальшому забезпечити підйом виробничої сфери, то вже на кінець 2012 р. до нього потрапив лише Луганський регіон. Це може свідчити про неефективність дій уряду стосовно політики у виробничій сфері цих регіонів.

Останній, четвертий, кластер є самим багаточисельним за кількістю регіонів в ньому (64% від загальної кількості) й характеризується низькими значеннями всіх складових потенціалу ППП. Регіони, які потрапили до нього, можна віднести до депресивних територій. Основна ознака депресивних регіонів – значне падіння виробництва в основних галузях економіки протягом останніх 10 років. Відмінністю депресивних регіонів є те, що в минулому вони були розвиненими, а по багатом позиціям посідали провідні місця в економіці країни. У сучасних умовах розвитку економіки знань такі регіони переживають структурну кризу наслідком:

- старіння техніко-технологічної бази (як наслідок – низький рівень розвитку науково-технічного потенціалу);
- недостатнього ринкового позиціонування виробництва (як наслідок – незначний внесок у приріст ВВП країни);
- падіння інвестиційної привабливості (як наслідок – тотальний дефіцит капіталу й реальних проектів);
- відсутності високоорганізованого урбаністичного середовища проживання (як наслідок – дефіцит кваліфікованих кадрів та робочих місць, високий рівень злочинності й безробіття).

Задля відновлення структури виробничих зв'язків та усунення просторової диференціації за рівнем якості функціонування регіональних економічних підсистем ці регіони особливо потребують застосування такого інструменту соціально-економічного розвитку, як ППП, передусім на регіональному та

місцевому рівнях. Наприклад, доцільність активізації ППП на периферійних територіях західних областей України обумовлена низкою чинників:

– недостатнє фінансування та неефективна політика регіонального розвитку;

– неспроможність територіальних громад фінансувати проекти розвитку територій через їх дотаційність, нестачу фінансових ресурсів, недостатньо фаховий рівень кадрового потенціалу;

– зношеність інфраструктури і, як наслідок, незадовільна інвестиційна привабливість територій тощо.

Партнерства здатні забезпечити гармонійний розвиток економіки і гарантувати захист інтересів найширших верств суспільства.

Висновки. З наведеного вище можна зробити наступні висновки про наявність відмінностей у регіональному розвитку України, які зумовлені рядом факторів. Спостерігається значна неоднорідність у структурі економічної діяльності, а також суттєві розбіжності у темпах розвитку окремих галузей у областях і, як наслідок, нерівномірне відновлення економічного потенціалу регіонів. Відсутність державного регулювання зазначених процесів призводить до збільшення територіальної диспропорції.

Таким чином, можна констатувати: регіони України мають різний рівень і неоднакові темпи розвитку потенціалу публічно-приватного партнерства.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Запатрина І.В. Перспективи использования механизмов публично-частного партнерства для развития инфраструктуры в Украине / И.В. Запатрина // Науковий журнал «Демографія та соціальна економіка» – К.: НАН України, Ін-т демографії та соціальних досліджень імені М.В. Птухи НАН України. – 2012. – № 1(17). – С. 94–02.
2. Шилепницький П.І. Особливості впровадження проектів державно-приватного партнерства. Уроки для України / П.І. Шилепницький // Проблеми розвитку внешнеэкономических связей и привлечения иностранных инвестиций: региональный аспект, 2010. – С. 1014–1017.
3. Павлюк А.П. Державно-приватне партнерство як механізм активізації інвестиційної активності в Україні / А.П. Павлюк, Ляпин Д.В. // Стратегічні пріоритети. – 2012. – №3 (24). – С. 38–45.
4. Пильтяй О.В. Рівень економічного розвитку та пріоритети публічно-приватного партнерства / О.В. Пильтяй // Науковий журнал «Демографія та соціальна економіка» – К.: НАН України, Ін-т демографії та соціальних досліджень імені М.В. Птухи НАН України. – 2012. – № 1(17). – С. 165–176.
5. Лобацкий В.В. Управление знаниями / В.В. Лобацкий – Мн.: Современная школа, 2006. – 392 с.
6. Лукашина М. Тенденції розвитку науково-технологічної та інноваційної діяльності мегаполіса (на прикладі м. Києв) / М. Лукашина // Економіст. – 2010. – № 2. – С. 42–46.
7. Макаров В.Л. Экономика знаний: уроки для России / В.Л. Макарова // Россия и современный мир. – 2004. – № 1. – С. 5–24.
8. Максимов В.И. Когнитивные технологии для поддержки принятия управленческих решений [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.iis.ru/events/19981130/maxi.mov.ru>
9. Максимов В.И. Когнитивный анализ и управление развитием ситуации // Мат. 1-й международной конференции // Когнитивный анализ и управление развитием ситуации (CASC'2001) ИПУ РАН. – М., 2001. – Т.2. – С. 10–21.
10. Малай В.А. Государственно-частное партнерство как форма повышения эффективности инновационных процессов / В.А. Малай // Инновации. – 2008. – № 10. – С. 9–11.
11. Малиш Л.О. Українська освіта на порозі третього тисячоліття: загальний стан, проблеми та перспективи / Л.О. Малиш // Наукові записки. Т. 83: Соціологічні науки / Нац. Ун-т «Києво-Могилянська академія»; [ред. кол.: В.С. Броховецький, В.П. Моренець, В.Є. Панченко та ін.]; упоряд. В. С. Бондар]. – К.: Києво-Могилянська академія, 2008. – С. 26–36.
12. Малярець Л.М. Економіко-статистичні інструменти діагностики ефективності виробничо-господарської діяльності підприємства / Л.М. Малярець, А.В. Жуков // Економіка розвитку. – 2013. – № 3(67). – С. 121–127.
13. Малярець Л.М. Вимірювання ознак об'єктів в економіці: методологія і практика. Наукове видання / Л.М. Малярець. – Х.: Вид. ХНЕУ, 2006. – 384 с.
14. Мамонов К.А. Угоднікова О.І. Економічний потенціал: теоретичні аспекти та лінія трансформації // Вісник економіки транспорту і промисловості. – 2009. – № 26. – С. 198–202.
15. Мамченко О.М. Экономическая сущность и роль государственно-частного партнерства в реализации региональной экономической политики / О.П. Мамченко, И.А. Долженко // Известия Алтайского государственного университета. – 2010. – № 2–2(66). – С. 245–249.
16. Мандель И.Д. Кластерный анализ / И.Д. Мандель. – М.: Финансы и статистика, 1988. – 176 с.
17. Манжура О.В. Інтелектуальна власність як чинник формування економіки знань: автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.00.01 / О.В. Манжура; Держ. вищ. навч. закл. «Київ. нац. екон. Ун-т ім. В. Гетьмана». – К.: Редакція «Бюлетеня Вищої атестаційної комісії України». – 2009. – 20 с.
18. Глухов В.В. Экономика знаний: [Учебное пособие] // [В.В. Глухов, С.Б. Коробко, Т.В. Маринина]. – СПб.: Питер, 2003. – 528 с.